

DO 27.05.10 — 20U
LE TRAIN DE PLAISIR.
SPOORWEGEN EN TOERISME (1835-1950).
GERRIT VERHOEVEN

Soir,
Lamée
ot

*Met
de
trein*

BOEIENDE
VERTELLINGEN
UIT DE COULISSEN
VAN HET
MECHELSE
ERFGOED

Samenvatting

Je suis réconcilié avec les chemins de fer : c'est décidément très beau. J'ai fait hier la course d'Anvers à Bruxelles et le retour. C'est un mouvement magnifique et qu'il faut avoir senti pour s'en rendre compte. La rapidité est inouïe. Les fleurs du bord du chemin ne sont plus des fleurs, ce sont des taches ou plutôt des raies rouges ou blanches...

Victor Hugo, 22 augustus 1837

Kort na de eerste treinrit tussen Brussel en Mechelen in 1835 ontwikkelde de spoorweg zich tot een belangrijke katalysator voor het ontluikende toerisme in België. Dankzij het uitdeinende netwerk van stations en spoorlijnen leken tal van bestemmingen plots dichtbij en reisden Mechelse burgers in de negentiende eeuw steeds vaker voor een dagje naar zee, doorkruisten ze de Vlaamse en Brabantse kunststeden of ondernamen ze een cours pittoresque dwars door de Ardennen. Een reeks van voordeeltarieven en goedkope formules van de Belgische spoorwegen zorgde er bovendien voor dat steeds meer mensen zich korte plezierreisjes konden veroorloven. Aan de vooravond van WO I kreeg het traditionele publiek van industriëlen en groothandelaars dan ook het gezelschap van winkeliers, klerken en arbeiders die ook wel eens een reisje per trein wilden maken. Langzaam maar zeker nam ook het comfort op de treinen toe en wijzigde de materiële cultuur van reizen ingrijpend. Tenslotte speelden de spoorwegen ook een cruciale rol in de promotie van toerisme in België. Kleurrijke brochures, plakbrieven en affiches die bestemmingen in beeld brachten, kwamen immers maar al te vaak van de tekentafels van de spoorwegmaatschappijen.

Uiteraard tracht deze lezing de fascinerende relatie tussen spoorwegen en toerisme te belichten vanuit een waaier van originele documenten zoals spoorboekjes, reisgidsen en reisverhalen, maar ook vergeelde foto's, toeristische brochures en kleurrijke affiches. Bovendien worden lokale Mechelse verhalen – onder meer over de prestigieuze Pédale Club die haar leden op exclusieve uitstapjes vergastte – steevast in een ruimere Belgische context verankerd. Grosso modo nemen we in de lezing een viertal thema's onder de loep. Onder een eerste kopje onderzoeken we hoe de trein de toeristische ontwikkeling van enkele bekende en minder bekende bestemmingen in de hand werkte, zoals Oostende, Blankenberge en Spa, maar ook van de rede van Middelburg, de basiliek van Scherpenheuvel of de tunnel van Kumptich. Vervolgens onderwerpen we het democratiserend effect van de spoorweg aan een lakmoesproef. Lokten de spoorwegen in de vroege twintigste eeuw werkelijk een breder publiek van reizigers aan dankzij kortingskaartjes voor verenigingen, goedkope biljetten voor zon- en feestdagen, bloktreinen en de populaire arbeidersvacantiekaart? Een derde onderdeel van de lezing focust op het comfort in de treinen van de houten banken in derde klasse tot de luxueuze salons in de peperdure wagons-lits-rijtuigen. Met een beschouwing over de naoorlogse periode besluiten we de lezing.

Beknopte literatuurlijst

Beyaert M. e.a. (red.), "Het toerisme in België", in: Beyaert M. e.a. (red.), België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie (Brussel 2006) 203-227.

Constandt M., 100 jaar toerisme. Een eeuw vakantie in West-Vlaanderen (Tielt 1986)

Gobyn R. e.a. (red.), Te kust en te kuur. Badplaatsen en kuuroorden in België, 16de-20ste eeuw (Brussel 1988)

Keyzer D. de, Me Madame aan zee. Meesters en meiden in de villa's aan de Belgische kust (1900-1940) (Leuven 2006)

Neirinckx P., Affiches op het spoor. Spoorwegaffiches in België (1833-1985) (Tielt 2006)

Verhoeven G., "Vaut le voyage!?" Nieuwe tendensen in het historisch onderzoek naar toerisme (1750-1950), in: Stadsge-schiedenis, 4 (2009) 61-73.

Vermaut C. e.a. (red.), Oostende in de belle époque. 1905, het wonderjaar van Leopold II (Leuven 2005)